

Nr 367

Av herr **Holmberg m. fl.**, om en parlamentarisk försvarsutredning.

(Lika lydande med motion nr 331 i Första kammaren)

I partimotion rörande försvaret till fjolårets riksdag pekade vi på den tendens som då började göra sig märkbar till en försämrad militärpolitisk balans i Europa och den därigenom ökade faran för konflikter även i denna del av världen. Under det år som nu förflutit har denna tendens blivit ännu påtagligare.

Den kontinuerliga ökningen av rustningarna har fortgått i en takt som synes ha varit större än den samtidiga tillväxten av bruttonationalprodukterna, och det finns skäl att antaga att den militära styrkan i vår omvärld och därmed det hot som den kan utgöra snarare förstärkts än avtagit.

Samtidigt har skillnaden i rustningarna mellan öst och väst ökat och kan framdeles förväntas bli än mera markant. Utvecklingen av försvarsanslagen i väst visar en varierande bild medan de i öst kraftigt har höjts i ett flertal stater. Dessa höjningar har möjliggjort att antalet förband av olika slag kunnat bibehållas i stort sett oförändrat trots att modern och i följd därav mera kostnadskrävande utrustning successivt tillföres.

På sikt kan maktbalansen påtagligt komma att förskjutas främst i fråga om tillgång på styrkor som snabbt kan sättas in i Europa. I samma riktning verkar den tillbakadragning av militära förband från Europa som USA påbörjat och som sannolikt kommer att öka. De militära övningar som båda maktblocken nyligen har bedrivit på Nordkalotten har klart demonstrerat skillnaden mellan dem i styrka och insatsmöjlighet.

I Mellaneuropa har östs positioner framflyttats genom ockupationen av Tjeckoslovakien.

På flera håll i världen råder konfliktsituationer som alltjämt inger oro. Motsättningarna i Mellersta östern mellan Israel och arabstaterna har under det senaste året snarast förvärrats. Kriget i Vietnam pågår alltjämt även om stridsaktiviteten minskat något.

Mot dessa ogynnsamma företeelser står den bättre kontakt mellan supermakterna som tagit sig uttryck i deras samtidiga ratificering av icke-spridningsavtalet och överläggningar om en uppbromsning av utvecklingen i fråga om strategiska kärnvapen.

Dessa kontakter har dock icke följts av någon som helst minskning i

antalet krigsrustade förband eller någon dämpning av utvecklingen på kärnvapenområdet såsom den kan avläsas i antalet provsprängningar av kärnladdningar. Det finns inga tecken på en långtgående avspänning i världen.

I vårt land styrs försvarsutvecklingen av 1968 års försvarsbeslut. Detta innebar en betydande sänkning av anslagsramarna och en begränsning av den årliga ökningen av försvarsutgifterna under den period det omfattar till ungefär en procent om året i fasta priser. Den långsiktiga planeringen därefter sker som huvudalternativ på en oförändrad ekonomisk nivå. Då samtidigt den tekniska utvecklingen kräver en undan för undan mera komplicerad och därmed dyrbarare materiel och den militära utbildningsorganisationen måste utbyggas till följd av tidigare fattade riksdagsbeslut, blir resultatet ofrånkomligen en avsevärt reducerad försvarseffekt. Denna reduktion måste ta sig uttryck antingen i form av en försämrad utrustning med teknisk materiel, ammunition o. d. eller i form av en minskning av antalet arméförband, örlogsfartyg och stridsflygplan.

Konstruktion och tillverkning av modern militärmateriel tar lång tid, och materielen har en avsevärd livslängd, i regel 15—30 år. Detta har till följd av de negativa konsekvenserna av anslagsneddragningarna i 1968 års försvarsbeslut först så småningom — under senare hälften av 1970-talet — när sin fulla verkan. Det innebär också att möjligheterna att på kort sikt återvinna den förlorade effekten minskar för varje år.

Den år 1968 fastställda medelstillsdelningen och planeringsnivån leder alltså på sikt till en betydande nedgång i försvarseffekten. Detta ökar riskerna för Sveriges yttre säkerhet i en utsträckning som vi inte kan godtaga. Vi har vid föregående års riksdagar lagt fram förslag till anslagsökningar och andra åtgärder för att minska urholkningen av vår militära styrka och för att öka handlingsfriheten vid nästa försvarsbeslut. Riksdagen har emellertid avvisat våra yrkanden, och försvagningarna är redan ett faktum. Möjligheten att snabbt återvinna den förlorade effekten har också beskrivits.

Det är viktigt att denna utveckling brytes eller åtminstone dämpas. Vi kommer att senare under vårriksdagen i samband med den proposition som då kommer att lämnas rörande nu utbrutna anslag till materielanskaffning och avlöning åt värnpliktiga att framlägga förslag till vissa åtgärder i sådant syfte.

Huvudvikten måste emellertid nu läggas vid utformningen av försvarspolitikerna under nästa beslutsperiod. 1968 års försvarsbeslut var särskilt olyckligt också därigenom att det bröt sönder den dittills tillämpade väl uppbyggda och väl fungerande långsiktiga planläggningen. Det gav ingen klar inriktning åt eller målsättning för utvecklingen. Detta måste leda till och har också lett till ett försämrat utbyte av försvarsanslagen. Av samma orsaker måste en återhämtning ske övertänkt. Den bör baseras på en fast in-

riktning och planläggas väl för att den skall kunna försiggå till lägsta kostnader.

Försvarsministern har i olika sammanhang sagt sig ämna föreslå tillsättandet av en försvarsutredning för att överväga försvarspolitikerna för nästa period. Den skulle komma i arbete efter valet i höst. Denna utfästelse måste i och för sig hälsas med tillfredsställelse. Det vore i hög grad önskvärt om den enighet i försvarsfrågan kunde återvinnas som grundade sig på en vilja från alla parter att ta hänsyn till varandras meningar och som under så många år gav vår neutralitetspolitik en särskild styrka.

Vi förordar för vår del varmt att en parlamentarisk utredning tillsättes och får i uppdrag att med utgångspunkt från att varje del av vårt land på ett meningsfullt sätt skall kunna försvaras ge förslag till inriktning av försvarsplaneringen och till mot denna inriktning svarande anslagsramar för nästa period. Det är därvid viktigt att fastställa de krav som skall ställas på försvarets förmåga att lösa vissa angivna uppgifter och att sammanfatta dessa krav och uppgifter i en öppet redovisad målsättning.

Skall emellertid en försvarsutredning kunna gå till verket med förhoppningar om att återställa enigheten om försvaret, så måste den ges utrymme och möjlighet att finna kompromisser som tar rimlig hänsyn till alla de demokratiska partiernas åsikter och bedömningar. Den måste få arbeta förutsättningslöst, ha rätt att anlita egen expertis och att infordra de uppgifter från myndigheter och andra som den kan finna erforderliga.

Vi förutsätter att inga delade meningar kan råda om dessa ganska självklara förbehåll.

När det gäller tidpunkten för tillsättandet av försvarsutredningen har vi dock en annan mening än försvarsministern. Vi anser att utredningen bör tillsättas och komma i arbete redan denna vår.

Nuvarande försvarsbeslut utlöper den 30 juni 1972. Hur verksamheten skall inriktas därefter måste klarläggas för de planerande myndigheterna senast våren 1971. 1968 års försvarsbeslut förutsatte en årlig omprövning av planeringsinriktningen. Kungl. Maj:t har hittills underlåtit att följa beslutet i detta avseende. Förslag till sådan omprövning har icke någon gång framlagts. Det skulle dock kunna ske nästa år och då ge det erforderliga underlaget för den fortsatta utvecklingen. Om en försvarsutredning tillsättes först hösten 1970, skulle den emellertid icke rimligen redan våren 1971 ha hunnit bilda sig någon färdig uppfattning. Omprövningen skulle få ske vid sidan av utredningen och utan den vägledning för de politiska partierna som en parlamentarisk försvarsutredning är avsedd att kunna ge. Dessutom skulle utredningens handlingsfrihet redan från början inskränkas i fråga om den period som den i första hand skulle ha att studera.

Även andra starka skäl talar för att utredningen kommer i arbete snarast. Det har av försvarsministern förklarats vara avsikten att ett nytt och avsevärt ändrat system för planering och finansiering skall införas i och med

nästa försvarsbeslut — ett system som bl. a. innefattar 15-åriga perspektivplaner.

Redan den 1 mars i år skall överbefälhavaren ge förslag till de angreppsfall som skall vara dimensionerande för planeringen och som har framtagits och studerats av krigsmaktens miljöutredning. Därefter skall försvarsministern omkring den 1 april ge slutliga anvisningar för den framtida planeringen. Även dessa anvisningar kan komma att innebära inskränkningar i försvarsutredningens handlingsfrihet.

Det föreligger redan ett omfattande och viktigt material och det kommer under den närmaste tiden att framläggas ytterligare underlag, som måste ingående studeras av en försvarsutredning. Vi vill bara här peka på krigsmaktens miljöutredning och 1967 års luftförsvarsutredning.

Det tar enligt all erfarenhet en avsevärd tid innan en försvarsutredning på allvar kan börja överlägga om den målinriktning av försvarets fortsatta utveckling som vårt lands säkerhetspolitiska situation kräver och vår samhällsekonomi medger. Det skulle vara mycket olyckligt om möjligheten att uppnå ett gott resultat skulle äventyras av alltför stor brådska.

Med stöd av ovanstående vill vi föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning i enlighet med vad ovan anförts.

Stockholm den 27 januari 1970

Yngve Holmberg (m) Staffan Burenstam Linder (m) Leif Cassel (m)

Rolf Eliasson (m) Carl Eric Hedin (m) Astrid Kristensson (m)

i Moholm

Tage Magnusson (m)

Karin Wetterström (m)

i Borås
